

Johtti Sápmelaččat rs:n lausunto 2018.01.25 oikeusministeriön asettamalle toimikunnalle, jonka tehtävänä on valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin.

Yhdistyksestä

Enontekiön saamelaiset ovat olleet paimentolaisia, joiden porojen kesälaitumet olivat pohjoisen tunturialueilla ja talvilaitumet alempana havumetsäalueella. Heidän elämäänsä ei mahtunut lehmä, jonka hoitaminen oli uudistilan saamisen ehto. Nämä paimentolaiset, joiden todellinen koti oli "kaikki nämä tunturit" kuten he tavallisesti vastasivat heidän kotipaikkaansa kysyessä, pysyivät ns. maattomina 1970-luvun lopulla asti, jolloin heillä oli annetun porotilalain nojalla mahdollisuus saada tontti talonsa rakennuspohjaksi. Suomalaiset olivat lehmänhoitajia, jotka aikoinaan olivat perustaneet uudistiloja. Heidän elämänsä oli tilaan sidottua ja paikallaan pysymistä - ei siis nomadistista elämäntapaa.

Johtti Sápmelaččat rs on Enontekiöllä vuonna 1969 perustettu saamelaisyhdistys, jonka jäsenet ovat saamelaisia ja paimentolaisporonhoitajien jälkeläisiä. Yhdistys perustettiin ajamaan saamelaisten elinolosuhteiden parantamista. Sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on yhdistää saamelaisia, valvoa ja edistää saamelaisten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana sekä säilyttää saamelaista kulttuuria ja turvata kulttuurin säilymiseen tarvittavia oikeuksia ja elinehtoja. Yhdistyksen toiminta ulottui nopeasti lausuntojen antamisesta käytännön toimiin. Yhdistys on vuodesta 1971 lähtien järjestänyt marjanpäivien poro- ja suopunkikilpailut sekä kulttuuritilaisuuksia Hetassa. Yhdistys järjesti Davvi Šuvva -musiikkifestivaalit vuosina 1979 ja 1993 yhdessä kahden Ruotsin saamelaisjärjestön kanssa. Vuonna 2007 avattiin Tunturi-Lapin luontokeskuksessa metsähallituksen kanssa yhteistyössä pystytetty paimentolaissaamelaisesta elämästä kertova pysyvä Vuovjjuš -näyttely, jonka kulttuuriosan käsikirjoituksen tekivät saamelaisyhdistyksen ihmiset itse.

Vuonna 1972 Johtti Sápmelaččat rs osallistui omalla yhteislistalla ensimmäisen kerran kunnallisvaaleihin ja sai yhden valtuutetun Enontekiön kunnanvaltuustoon. Siitä lähtien yhdistyksen yhteislista on saanut 2-3 valtuutettua kunnanvaltuustoon ja 1980-luvun alusta lähtien yhteislistalla on ollut varsinainen jäsen kunnanhallituksessa.

Saamelaisten kokemaa

Saamelaiset Enontekiöllä ovat kokeneet monenlaista syrjintää, joka on kohdistunut sekä ryhmään että yksilöön. Syrjintä on ollut myös rakenteellista. Avoimempi ja aggressiivisempi hyökkäily saamelaisia kohtaan alkoi 1980-luvun lopulla. Tuolloin Lapin johtava päivälehti aloitti saamelaisvastaisen kampanjan antamalla runsaasti palstatilaa saamelaisvastaiselle kirjoittelulle ja valheellisten tietojen levittämiseksi. Erityisesti hyökkäily kohdistui saamelaiselimiin ja niiden johtohenkilöihin.

Saamelaisvastaiseen kampanjointiin ovat osallistuneet myös kansanedustajaehdokkaat ja kansanedustajat. Vuonna 1995 Hetassa kansanedustajaehdokas Osmo Kurola innosti enontekiöläisiä suomalaisia vastustamaan ehdotettua lakia saamelaiskäräjistä -ja pääsi Eduskuntaan. Tammikuussa 2015 puolestaan kansanedustaja Simo Rundgren tuli tutustumaan Enontekiön erälukioon ja halusi keskustella mm. lukion ekaluokkalaisten kanssa politiikasta ja ajankohtaisista asioista. Alussa saamelaisoppilaatkin pitivät keskustelua politiikasta mielenkiintoisena, mutta sen kääntyessä käsittelemään mm. ILO 169-sopimusta, olivat saamelaisoppilaat kokeneet keskustelun hyvin ahdistavalta ja kansanedustajan johdattamana jopa saamelaisia vastaan suunnatulta. Rundgren oli muur muassa julistanut, että niin kauan kuin Saamelaiskäräjät eivät hyväksy saamelaiskäräjien vaaliluetteloon kaikkia niitä henkilöitä, jotka haluavat olla saamelaisia, ILO 169 -sopimusta ei tule ratifioida.

Toki ministerit ja kansanedustajat vierailevat Lapissa, mutta vain harvoin he ottavat yhteyttä saamelaisiin. Paradoksaalista on se, että kun he haluavat kuulla saamelaisista, he kääntyvät niiden suomalaistahojen puoleen, joilta tietävät saavansa vahvistusta omille ennakkoluuloilleen saamelaisista. Saamelaisista halutaan tietää, mutta saamelaisia itseään ei kuitenkaan haluta kuulla! Heitä ei kiinnosta kysyä miltä saamelaisista tuntuu tämä jo vuosikymmeniä kestänyt ryöpytys.

Julkisuudessa on vuosikausia levitetty valheita ja tahallista väärää tietoa saamelaisista. On luotu kuva, että saamelaiset ja heidän edustukselliset elimensä ovat epäluotettavia ja epärehellisiä ja ainoa luotettava taho on suomalaisen valtaväestön edustaja. Tästä viimeisimpänä esimerkkinä on KHO:n päätökset viime saamelaiskäräjävaaleissa 2015, kun KHO uskoi sokeasti suomalaisten esittämiin valheisiin ja hyväksyi koko joukon suomalaisia äänestyskelpoisiksi saamelaiskäräjävaaleissa vastoin saamelaiskäräjien hyvin perusteltuja todisteluja. Jälleen kerran oli valtaväestön instituutio, nyt KHO, jyrännyt saamelaisten päätökset saamelaisia itseään koskevassa asiassa ja näin ollen vaarantaneet saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon toteutumisen Suomessa assimilaatiota kiihdyttäen.

Väestötutkimus 1962

Pohjoismaiden saamelaisneuvoston Suomen jaosto suoritti väestötutkimuksen kesällä 1962, aikana jolloin suurin osa saamelaisista asui saamelaisalueella ja ihmiset, niin saamelaiset kuin suomalaiset, tiesivät tarkkaan ketkä kuuluivat saamelaisväestöön ja ketkä suomalaisiin. Saamelaiset tiesivät ja osasivat kertoa myös muualle muuttaneista sukulaisistaan. Haastateltavilta kysyttiin tunteeiko hän kuuluvansa saamelaisväestöön. Koska kieli oli ainoa luotettava tapa saada tietää mihin vähemmistöön henkilö kuuluu, haastateltavalta kysyttiin myös, mikä oli hänen itsensä ensimmäiseksi oppiman kieli, samoin kysyttiin myös vanhempien ja isovanhempien ensiksi oppima kieli.

Saamelaiskomitea ja asetus saamelaisvaltuuskunnasta 824/1973

Kesällä 1971 valtioneuvosto asetti komitean laatimaan kokonaisselvityksen saamelaisten senhetkisestä taloudellisesta, sosiaalisesta, sivistyksellisestä ja oikeudellisesta asemasta ja tekemään tästä selvityksestä johtuvat tarpeelliseksi havaittavat ehdotukset kiinnittäen huomiota siihen, miten saamelaiskysymysten hoito olisi vastaisuudessa hallinnollisesti järjestettävä. Komitea otti nimekseen

saamelaiskomitea ja sai mietintönsä (1973:46) valmiiksi talvella 1973. Komitea ehdotti saamelaislakiesityksessään perustettavaksi saamelaisparlamentin hoitamaan yhteisiä asioita. Marraskuussa 1973 valtioneuvosto antoi asetuksen saamelaisvaltuuskunnasta 824/1973. Asetuksessa saamelaisella tarkoitettiin saamelaiskomitean ehdotuksen mukaisesti henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen, että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään.

Hallituksen esitys HE 248/1994

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskevien säännösten ottamisesta Suomen Hallitusmuotoon ja muuhun lainsäädäntöön ehdotettiin mm, että saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kaksi jäsentä ja yksi varajäsen kustakin saamelaisalueen kunnasta.

PeVM 17/1994 - HE 248/1994

Perustuslakivaliokunta mietinnössään n:o 17 hallituksen esityksestä 248/1995

lausuu mm., että lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentin lopussa olevan säännöksen tarkoituksena on korostaa saamelaisten kotiseutualueen ja sen eri osien merkitystä. Valiokunnan käsityksen mukaan tämän tärkeän tavoitteen kannalta pitää edellyttää, että saamelaiskäräjien jäsenistä on ainakin puolet saamelaisten kotiseutualueen kunnista. Tästä syystä valiokunta on muuttanut säännöstä niin, että saamelaiskäräjissä tulee olla vähintään kolme jäsentä jokaisesta näistä kunnista.

Välttämättömimmät muutokset saamelaiskäräjälakiin

1. Poistamalla käräjälain 3§:stä kohta 2 eli elinkeinoa ilmaiseva käsite lappalainen ja jättämällä lakiin vain etnisyyttä ilmaiseva käsite saamelainen saadaan laista selkeämpi ja yksiselitteisempi. Näin saadaan elin, jossa saamelaiset itse voivat yhdessä muodostaa yhteisen näkemyksen asioista

2. Lisäys lakiin pykäliin 11 ja 13:

Käräjien puheenjohtajan ja hallituksen tulee nauttia käräjien luottamusta. Luottamus voidaan mittaauttaa vaalikauden aikana.


3. Lisäys pykälään 12:

Jos vähintään kolmasosa saamelaiskäräjien jäsenistä vaatii tietyn asian käsittelemistä käräjien kokouksessa, on saamelaiskäräjät viipymättä kutsuttava koolle käsittelemään tätä asiaa.

Varapuheenjohtaja


Niils-Henrik Valkeapää

Sihteeri


Janne Näkkäläjarvi